

Tisdagen den 6 oktober

Kl. 14.00

*Kvinnan i den svenska
riksdagen*

Efter gudstjänst i Storkyrkan, där predikan hölls av pastor primarius Gösta Wrede, öppnades riksmötet i kammarens plenisal enligt det program som i bilaga fogats till detta protokoll.

1 § Kvinnan i den svenska riksdagen

Anf. 1 Professor BIRGITTA ODÉN:

Eders Majestäter, Eders Kungliga Högheter, herr talman, herr statsminister, ärade ledamöter och övriga åhörare!

Kvinnan i Sveriges riksdag är inte *ett* tema utan *tre*.

För det första kan det betyda den *svenska kvinnans långa väg till rösträtt*, valbarhet och inval i Sveriges riksdag.

För det andra kan det betyda *kvinnoproblemens politisering* och placering på riksdagens bord.

Och för det tredje kan det betyda *kvinnorna på läktarna* i Sveriges riksdagshus, av olika skäl utestängda från makten men med ett levande intresse för nationens öde och framtid.

Den första svenska riksdagen med *män* hölls på 1400-talet. Den första *kvinnan* i riksdagen – Kerstin Hesselgren – invaldes på Göteborgsbänken först 1921 – nästan 500 år senare. Den första motionen om kvinnlig rösträtt lades på riksdagens bord 1884, den avgörande propositionen först 35 år senare.

Svenska kvinnors länge *fördröjda* inträde i riksdagen skall inte ses som ett isolerat fenomen. Det var ett *uttryck för en samhällssyn*, som förlade makt och inflytande hos en elit av resursstarka män och därmed utestängde inte bara kvinnor utan också hela den stora gruppen av män som saknade jord och förmögenhet och som måste livnära sig i tjänst hos andra.

Vägen till riksdagen för de utestängda gick genom *organisering*. För kvinnornas del var det *Landsorganisationen för Kvinnans Politiska Rösträtt* som skulle ena kvinnorna över klassgränserna. Den politiska kampen inleddes. Under den intensiva rösträttskampanjen 1905 skrev feministen Frida Steenhoff pamfletten *Varför skola kvinnorna vänta?* Frågan har ännu inte förlorat sin udd.

Trots att kvinnor vann rösträtt och valbarhet 1921, tillväxte *antalet* riksdagskvinnor med seg långsamhet. 1969, före nyfeminismen, utgjorde kvinnorna endast 14 % av ledamöterna i de bägge kamrarna. Ännu vid det

senaste valet – 64 år efter rösträttsreformen – nådde kvinnorna endast 31 % av antalet valda. Kvinnor väntar således fortfarande på den fulla effekten av rösträttsreformen. 56 % av de röstberättigade är kvinnor, men alltså endast 31 % invalda.

I regeringen utgör kvinnor i dag 25 %, i konstitutionsutskottet bara 20 %. Den statistiska regeln ”ju högre upp, desto färre kvinnor” gäller tydligen även i riksdagsmaktens korridorer.

Kvinnors arbete i riksdagen skiljer sig inte på något fundamentalt sätt från männens. Några har motionerat flitigt, andra har varit mindre aktiva. Några har talat ofta och länge, andra har föredragit att trycka på knapp. Precis som män. Men i ett avseende finns en skillnad: kvinnor finns oftare på suppleantplats i utskotten – i väntan på makt.

Det sägs ibland att kvinnan i riksdagen inte intresserar sig för annat än skolfrågor, socialvård och jämställdhet. I och för sig hade det varit rimligt om kvinnor främst agerat inom dessa områden, där de ofta har speciell sakkunskap och yrkeskompetens. Men det är en myt, att de *endast* intresserar sig för kvinnoproblem.

– Sveriges första riksdagskvinna, Kerstin Hesselgren, var en drivande kraft i *nedrustningsfrågor* – senare följd av Alva Myrdal och Maj Britt Theorin.

– Vårt ansvar för u-länderna – *biståndsfrågorna* – engagerade tidigt Ulla Lindström.

– Kampen för *naturmiljön* drevs energiskt av Birgitta Hambraeus och nu av Birgitta Dahl.

– *Flyktingfrågor och flyktingpolitik* har haft en outtröttlig röst i Ingrid Segerstedt Wiberg.

I den politiska behandlingen av *vår tids ödesfrågor* finner vi kvinnor häftigt och intensivt engagerade. Men i lång väntan på resultaten.

Hur blev då *kvinnoproblemen* politiserade? Redan de grekiska filosoferna förvisade kvinnors problem till det ”nödvändigas sfär”, som inte skulle politiseras.

Våra äldsta riksdagsprotokoll från 1600-talet tillåter oss att inringa *den* tidens centrala riksdagsfrågor: krig och skatter. De enda kvinnoproblem som politiserades gällde häxprocesserna. Kvinnor som avvikare.

Under den beskäftiga frihetstiden, då riksdagen var ivrigt sysselsatt med befolkningsfrågan, formulerades äntligen ett verkligt kvinnoproblem: spädbarnsdödligheten och kvinnors barnsängsdöd. Mäns död på slagfält eller i fältlägerdyscenteri hade då redan under 200 år varit föremål för riksdagsmännens bekymmer. Kvinnoproblemen hade fått vänta.

1800-talets talrika, brännande kvinnofrågor hanterades av män i Sveriges riksdag: rätten till yrke, rätten till myndighet, rätten till utbildning, rätten till lika lön, rätten till samhällets maktpositioner. Den segslitna reformlagstiftningen genomdrevs av män, men ofta av män med en aktiv kvinnosakskvinna i bakgrunden.

Bakom den sena politiseringen av kvinnors problem ligger en konservativ *kvinnosyn*, präglad av föreställningen om könens olikhet och kvinnans underlägsenhet. Ett exempel: Vid 1865/66 års riksdag deklarerade filosofi-professorn Sigurd Ribbing, att kvinnor inte passade för sådan verksamhet ”som väsentligen förutsätter och innebär användning av det rena, isolerade

förståndet". Hon borde följaktligen inte bli präst eller jurist, och inte heller var hon lämpad att bekläda "de högre platserna inom kansliet och de administrativa verken".

Och hundra år senare, 1955, yttrade riksdagsman Rubbestad i andra kammaren, att kvinnan inte borde få bli präst, därför att hon var temperamentsfull, obalanserad och hade "åtskilligt svårare att hålla tand för tunga än vad män har".

I ett samhälle där en så fördomsfull och primitiv kvinnosyn hade vidsträckt utbredning är det knappast förvånande att kvinnoproblemen endast löstes dröjande.

Så mitt tredje tema: Kvinnorna på läktarna.

Stormaktstidens och frihetstidens riksdagar såg inga kvinnor på läktarna. I ett land med långa avstånd och dåliga kommunikationer kunde inte riksdagsmännen ta med sina hustrur till Stockholm.

Först när Sverige krympte genom järnvägar och reguljära ångbåtsförbindelser, började kvinnorna dyka upp på läktarna. Se för er Caroline Wachtmeister, lyssnande på sin make Louis De Geer i den kvinnolösa riksdag som han själv varit arkitekt för 1865. Eller den radikala agitatorn Kata Dalström, som försökte mobilisera de från riksdagen utestängda. Eller Elin Wägner, pennskaftet med känselspröten mot framtiden, som i tidskriften *Tidevarvet* sakkunnigt rapporterade från riksdagsläktaren.

Ändå är det inte främst de enskilda kvinnoödena på riksdagens läktare som jag vill bringa i åtanke, utan de kollektiva manifestationerna: De politiska kvinnoförbundens medlemmar, outtröttliga i valkampanjer men själva ofta placerade på de "osäkra" platserna på valsedlarna. Maktlösa – men kanske inte utan inflytande? Oförglömligt är det massiva, utomparlamentariska motstånd mot ett svenskt kärnvapensystem som främst bars upp av Socialdemokratiska kvinnoförbundet och dess ordförande Inga Thorsson. Under de många årens remissdebatter och försvarsdebatter på 50-talet och 60-talet fylldes riksdagens läktare av kvinnor mot kärnvapen – enade över partigränserna av oron och skräcken för det "otänkbara": vår ödelagda mänsklighet.

Herr talman! Tillåt mig efter denna granskning gratulera Sveriges riksdag till dess kvinnor – i bänkarna, bakom riksdagsmännen och på läktarna. De kan. De behövs. De skall inte behöva vänta.

(Applåder)

2 § Öppnande av riksmötet

Anf. 2 TALMANNEN:

Eders Majestät! Jag hemställer nu att Eders Majestät måtte förklara 1987/88 års riksmöte öppnat.

Anf. 3 HANS MAJESTÄT KONUNGEN:

Herr talman, ärade ledamöter! När Ni, valda ombud för Sveriges folk, i dag samlas till riksmöte, inleds ett nytt arbetsår för Sveriges riksdag.

Det är ett ansvarsfullt arbete som ligger framför Eder. Många viktiga frågor kommer att bli föremål för diskussion och beslut.

Vi här i Sverige måste noga följa utvecklingen i vår omvärld och inom ramen för våra intressen deltaga i det internationella samarbetet. Här finns det självfallet många och svåra problem. Med glädje kan vi emellertid iakttaga tecken till förbättrade relationer mellan supermakterna, som bl. a. tagit sig uttryck i principöverenskommelsen om reduceringar i kärnvapenarsenalen. I bästa fall kan detta innebära början på en period av ökad avspänning och nedrustning.

Den internationella konjunkturen har under det gångna året varit god, vilket skapat fortsatt hög export. Den vikande dollarkursen har dock medfört avbräck för vissa företag och branscher men har uppenbarligen inte påverkat den allmänna ekonomiska utvecklingen. Enligt nyligen publicerade konjunkturrapporter bedöms de nuvarande förutsättningarna för svenskt näringsliv kunna bestå under de närmaste åren.

Reglerna för samarbetet inom Den Gemensamma marknaden är föremål för översyn. Avsikten är att ytterligare samordna den ekonomiska utvecklingen. Detta medför överväganden avseende Sveriges framtida samverkan med EG.

Äldreomsorgen och sjukvården är föremål för uppmärksamhet, och nya tankar och idéer rörande den framtida utvecklingen inom dessa områden diskuteras. Detta är verksamheter vi alla uppfattar som väsentliga, liksom kampen mot droger och vår tids farsoter.

Jag har med dessa exempel på viktiga områden som kommer att påverka Edert arbete velat framhålla hur betydelsefullt detta är för vårt lands framtida utveckling. De beslut som Ni fattar under detta riksmöte kommer att beröra oss alla. Vi kommer med uppmärksamhet och intresse att följa Edert arbete för vårt lands utveckling.

Jag önskar Eder alla välgång och lycka i detta viktiga värv och förklarar härmed 1987/88 års riksmöte öppnat.

3 § Regeringsförklaring

Anf. 4 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Eders Majestäter, Eders Kungliga Högheter, herr talman, ledamöter av Sveriges riksdag!

Den svenska neutralitetspolitiken är den främsta garanten för vår fred och vårt oberoende. Den är fast förankrad i den svenska folkopinionen och kommer att fullföljas med kraft och konsekvens. Den stöds av ett starkt och allsidigt totalförsvaret som med beslutsamhet slår vakt om vårt oberoende och skyddar våra gränser.

Under senare tid har möjligheter getts till kontakter och samtal på högsta nivå i Moskva, Peking och Washington. Det har där kunnat konstateras att den svenska neutralitetspolitiken står stark. Det finns en klar insikt om vilka principer som styr vår politik. Man har utan reservationer deklarerat att man också respekterar den svenska neutralitetspolitiken.

Neutralitetspolitiken bestämmer vi själva. Men det är av vikt för vår nation

att vårt lands säkerhetspolitiska linje möts med respekt och förståelse i utlandet. Denna politik är också till gagn för stabiliteten i vår del av världen och för avspänningen i Europa. Det strategiska intresset för norra Europa har tilltagit. Detta understryker värdet av ett neutralt område med starkt försvar i vår del av världen.

Det är en viktig grundlinje i svensk utrikespolitik att säga ifrån när folkrätten åsidosätts, när de mänskliga rättigheterna kränks, när klyftorna mellan människor och mellan nationer vidgas. Våra ställningstaganden kommer stundom i motsats till dem som tas av andra stater, ibland också av de ledande stormakterna.

Sveriges ställningstaganden är våra egna. Vårt land går inte några andra staters ärenden. När så behövs skall vi tala klarspråk, även i umgänget med stormakterna.

Därför har det varit bra att i båda de ledande stormakternas huvudstäder kunna tala om hur kraftigt vi reagerar mot kränkningar av vårt eget territorium. Därför har det också varit viktigt att i båda huvudstäderna kunna redovisa varför vi reagerar med sådant allvar mot folkrättsbrott i andra delar av världen.

Våra kontakter har ytterligare övertygat om den viktiga roll som Sverige har att spela på det internationella planet. Sverige skall fortsätta att ge sitt bidrag i kampen för fred och frihet, mot orättvisor och förtryck.

Det är med stor tillfredsställelse som regeringen hälsat principöverenskommelsen mellan Förenta Staterna och Sovjetunionen om att avskaffa alla landbaserade medeldistanskärnvapen. Det är vår förhoppning att detta historiska första steg snart skall följas av ytterligare åtgärder i riktning mot målet en värld fri från kärnvapen. Ett fullständigt stopp för alla kärnvapenprov, och ett förhållande av kapprustning i rymden, skulle vara viktiga steg i en fortsatt sådan process.

Regeringen kommer att fortsätta att aktivt verka för en kärnvapenfri zon i Norden. Vi skall söka vinna ökat stöd för förslaget om en korridor fri från slagfältskärnvapen.

Förenta nationerna måste stärkas och dess livskraft säkerställas. Den svenska regeringen kommer att aktivt delta i arbetet på att lösa FN:s finansiella problem.

Regeringen vidhåller sitt krav att de sovjetiska trupperna omedelbart lämnar Afghanistan. Det afghanska folket måste självt få bestämma sin framtid.

Den sydafrikanska regeringens skärpta förtryck av apartheidsmotståndarna och destabiliseringspolitiken mot Sydafrikas grannländer hotar internationell fred och säkerhet. Därför måste omvärlden medverka till att vända utvecklingen. Mest effektivt är bindande sanktioner, beslutade av FN:s säkerhetsråd. Det internationella stödet måste öka till de stater, personer och organisationer som drabbas av Sydafrikas politik. Det svenska förbudet mot handel med Sydafrika och Namibia innebär ytterligare ett bidrag från svensk sida i kampen mot apartheid, som vi hoppas skall leda till efterföljd i andra länder.

Överenskommelsen i Guatemala mellan de fem berörda statscheferna är ett viktigt steg mot fred i Centralamerika. Det amerikanska stödet till

Contras strider mot internationell rätt och måste upphöra. Klyftorna mellan världens rika och fattiga växer. Sveriges solidariska och ambitiösa stöd till det internationella utvecklingsarbetet fullföljs. Regeringen kommer att föreslå att miljöhänsyn blir ett av målen för det svenska biståndet.

Sverige och övriga EFTA-länder arbetar aktivt tillsammans med länderna i EG för att avlägsna handelshindren i vår världsdal och upprätta en hemmamarknad omfattande dessa 18 länder. Inom regeringskansliet görs en kartläggning av konsekvenserna för Sverige av utvecklingen inom EG. Det nordiska samarbetet aktiveras också i detta sammanhang. En särskild redovisning av Sveriges förhållande till den västeuropeiska integrationen kommer att föreläggas riksdagen senare i höst.

Regeringen är beredd att delta i ett intensifierat internationellt samarbete för att bekämpa terrorismen.

Reglerna för export av krigsmateriel från Sverige ses över. Förslag om skärpningar av dessa regler, liksom av deras tillämpning, övervakning och kontroll, kommer senare att föreläggas riksdagen. En särskild utredning skall göras av sambandet mellan en fungerande svensk försvarsindustri och behovet av vapenexport från Sverige.

Sveriges ekonomi har snabbt återhämtat sig från den djupa krisen.

Arbetslösheten har pressats tillbaka. Produktionen och investeringarna ökar åter. Konkurrenskraften har förstärkts. Underskottet i de utrikes affärerna har eliminerats. Den offentliga sektorns finanser visar ett överskott. Realinkomsterna stiger.

Krafterna måste nu riktas in på att skapa goda betingelser för en långsiktigt stabil ekonomisk tillväxt. Målet är full sysselsättning och ökat välbefinnande för hela folket. Detta kräver låg inflation och en väl fungerande och flexibel ekonomi.

Brist på resurser när det gäller såväl arbetskraft som produktionskapital utgör nu ett växande problem. Årets budgetarbete kommer att bedrivas med stramhet, så att tendenser till överhettning motverkas. Reformerna kan genomföras endast i den takt som utrymme skapas genom ekonomisk tillväxt och rationaliseringar i den offentliga sektorn.

Arbetsmarknadens parter har ett gemensamt ansvar för att den svenska konkurrenskraften bevaras och att inflationen motverkas. Detta förutsätter måttliga lönekostnadsökningar. Regeringen kommer senare att ange de förutsättningar som skall gälla för löneökningarna i den statliga sektorn.

I nära samarbete med parterna skall spelreglerna på den offentliga arbetsmarknaden ses över i syfte att underlätta förhandlingsarbetet. Utgångspunkten skall vara parternas traditionella rätt att träffa avtal.

För att motverka kortsiktig spekulation kommer övervakningen av de finansiella marknaderna att skärpas. Inslaget av långsiktig, seriös verksamhet på penning-, fastighets- och aktiemarknaden förstärks genom att AP-fonderna föreslås få friare placeringsregler.

Penningmarknaden har utvecklats snabbt och nått hög lönsamhet. Ett förslag om utvidgad omsättningsskatt på värdepapper föreläggs riksdagen under hösten.

Reformeringen av skattesystemet drivs vidare. Regeringen kommer att

föreslå förändringar av den kommunala skatteutjämningen.

Arbete åt alla är den ekonomiska politikens främsta mål. Fler människor än någonsin tidigare har i dag arbete. Samtidigt har arbetslösheten pressats tillbaka. Fortfarande finns dock ett betydande antal människor som inte kunnat få arbete.

En effektiv och väl fungerande arbetsförmedling och en framåtsyftande arbetsmarknadsutbildning är centrala instrument för att ännu fler skall kunna finna sysselsättning.

De av riksdagen beslutade riktlinjerna för näringspolitiken ligger fast. Dessa förutsätter en aktiv medverkan från näringslivet. Teknisk utveckling, forskning och teknikspridning prioriteras. Genom åtgärder för nyföretagande och småföretag skall en dynamisk utveckling av näringslivet främjas.

Tendenserna till ökade regionala obalanser motverkas. Bl. a. kommer infrastrukturen i de utsatta regionerna att förbättras. Tjänstesektorn kommer att ges en större roll i regionalpolitiken. Förslag kommer att läggas fram om insatser i delar av Bergslagen och norra Sverige. Regeringen avser att tillsätta en parlamentarisk regionalpolitisk utredning.

Kvinnorna svarar för en ökande del av arbetskraften. Det är viktigt att förbättra kvinnors villkor och öka jämställdheten på arbetsmarknaden och i yrkesutbildningen. Ytterligare åtgärder kommer dessutom att vidtas för att öka kvinnorepresentationen i beslutande och rådgivande församlingar.

Värnet av miljö och natur måste prägla arbetet på alla samhällsområden. En god miljö kan och skall förenas med social välfärd, full sysselsättning och regional balans.

En miljöpolitisk proposition kommer att föreläggas riksdagen under våren. I propositionen föreslås åtgärder mot luftföroreningar, försurning samt mot gamla giftupplag. Vidare föreslås insatser för att rena hav, sjöar och vattendrag.

Lagstiftningen skall skärpas och organisationen på miljöskyddsområdet göras effektivare. Ekonomiska styrmedel inom miljöområdet skall användas i ökad utsträckning.

Omfattande åtgärdsprogram kommer att utarbetas för två områden som är särskilt drabbade av föroreningar. Det gäller Dalälvens vatten och luften över Hisingen i Göteborg.

Regeringen kommer att föreslå en höjning av den spärrade delen av företagens avsättningar till investeringsfonder. Utanför det regionalpolitiska stödområdet skall avsättningarna få användas endast till åtgärder som förbättrar miljön.

Det internationella miljöarbetet förstärks. Förslag om ett internationellt miljöteknikinstitut, med säte i Stockholm, kommer att föreläggas riksdagen.

Ett utvecklingsprogram läggs fram för att främja energiförsörjningen. Målet för detta program skall vara att en första kärnkraftsreaktor skall kunna tas ur drift någon gång under åren 1993–1995 och en andra någon gång under åren 1994–1996. Förslag kommer att föreläggas riksdagen under våren.

Regeringen avser att utveckla jordbruks- och livsmedelspolitiken. Utgångspunkten skall vara konsumenternas berättigade krav på livsmedel av god kvalitet och till rimliga priser. Regeringen kommer att föreslå en ny

djurskyddslag. Djuren skall födas upp och leva under anständiga förhållanden.

Jordbruksnäringen måste bli resurssnålare och mera miljövänlig. Regleringarna skall minskas och förenklas. Härvid skall sociala, fördelningspolitiska och regionala hänsyn tas.

En trafikpolitisk proposition förbereds som skall förena omsorg om miljön, hänsyn till den regionala balansen och en ökad trafiksäkerhet med ett effektivt resursutnyttjande. Arbetet på att lösa frågan om fasta förbindelser över Öresund fortsätter.

Den offentliga sektorn skall tjäna människorna efter deras behov och önskemål. Möjligheterna att välja olika slag av service ökas. Regeringen kommer att lägga fram förslag som stimulerar verksamheten i folkrörelser, föreningar och kooperativ. Åtgärder kommer att vidtas för att höja effektiviteten i den offentliga verksamheten.

En god ekonomisk utveckling skapar ökade resurser som också bör användas till en förbättrad välfärd. Noggranna prioriteringar måste göras mellan olika angelägna reformområden. Regeringens bedömning är att de områden som nu bör ges förtur är utbildningen samt vården och omsorgen om barn och gamla.

Utbyggnaden av barnomsorgen fortsätter i enlighet med riksdagens beslut. Frågan om en långsiktig utbyggnad av föräldraförsäkringen bereds inom regeringskansliet.

Förslag till nytt bilstöd för handikappade läggs fram.

Den 1 januari 1988 höjs de kommunala bostadstilläggen till pensionärer kraftigt.

Sjuk- och föräldraförsäkringen förbättras från den 1 december 1987.

En bättre samordning av och högre effektivitet inom hälso- och sjukvården skall åstadkommas. Kvalitet och tillgänglighet skall förbättras. Den högspecialiserade vården skall komma alla invånare i landet till del inom en rimlig tid. Genom ett särskilt statligt stöd ökas kapaciteten för operationer av höftleder, kranskärl och ögon i syfte att minska köerna.

Ytterligare åtgärder mot aids förbereds. Regeringens aidsdelegation följer noga utvecklingen och samordnar insatserna i kampen mot aids.

Den fortsatta utvecklingen av vårt materiella och kulturella välstånd kräver goda kunskaper och färdigheter på alla områden i samhället. Alla ungdomar under 20 år skall beredas plats i gymnasieskolan. Förslag om en ny treårig utbildning på gymnasieskolans yrkeslinjer bereds inom regeringskansliet.

Konstnärerna har en viktig roll i ett öppet och demokratiskt samhälle. Det är angeläget att villkoren för konstnärligt skapande är goda. Det regionala kulturlivet och folkbildningssträvandena på kulturområdet ges goda förutsättningar. Förslag om riktlinjer för kulturmiljövården kommer att läggas fram under året.

Idrottsrörelsen och övriga folkrörelser utför ett viktigt arbete inte minst bland barn och ungdom. Förslag kommer att framläggas om nya former för stödet till ungdomsorganisationerna. Riksdagen kommer vidare att föreläggas en samlad redovisning av ungdomsfrågorna.

Bostadsbyggandet ökar nu åter. Förslag till en ny bostadsanvisningslag föreläggs riksdagen. De allmännyttiga bostadsföretagens roll för bostadsförsörjningen skall värnas. Bostadsspekulation och segregation skall motverkas.

Vålds- och egendomsbrottslighet som berör människors trygghet och personliga integritet skall bekämpas med särskild kraft. Nya regler för unga lagöverträdare införs som syftar till snabbare och tydligare åtgärder. Ett program för att stärka brottsoffrens ställning läggs fram.

Regeringen har tillsatt en kommission mot främlingsfientlighet och rasism. Tendenser till rasism måste mötas kraftfullt och målmedvetet. Sverige skall driva en fortsatt ambitiös flyktingpolitik. Människor skall inte behöva tillbringa långa väntetider på flyktingförläggningar. Ökade ansträngningar skall därför göras för att nedbringa handläggningstiderna och bereda flyktingar bostäder och arbete i våra kommuner.

Under det senaste decenniet har riksdagar och regeringar i Sverige ställts inför svåra problem. Djupa och omvälvande kriser har skakat vårt land liksom andra länder.

Samtidigt har politiken som medel för medborgarna att lösa gemensamma problem ifrågasatts.

Inför vårt nya, gemensamma arbetsår finns det därför skäl att begrunda politikens uppgift och ansvar.

Vårt lands demokratiska styrelsekick har förmått föra oss ut ur en djup och hotande ekonomisk kris.

Detta har inte skett till priset av att sämre ställda har tvingats till arbetslöshetens utsatthet. Här skiljer vi oss från andra länder.

Detta skapar stolthet och tillförsikt inför framtiden. Det är en god grund för fortsatt sammanhållning och solidaritet i vårt land. Det är värdefullt inför en framtid där demokratin och politiken nu ställs inför en stor utmaning.

Vi människor på detta ömtåliga men samtidigt så storslagna jordklot har utsatt vår miljö för allvarliga skador.

Luften vi andas är förorenad. Vattnet är nedsmutsat. Atmosfären är skadad. Själva klimatet kan komma att förändras med oöverblickbara följder för natur och miljö, för människornas framtid.

Detta är en utmaning vi måste angripa tillsammans. Vi folkvalda politiker har, i den svenska demokratin, en viktig uppgift i att söka och genomföra lösningar på denna vår viktigaste framtidsfråga. Och dessa lösningar måste gå hand i hand med rättvisa, social trygghet och en god levnadsstandard.

4 § Ceremonin avslutades kl. 14.53.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

**Program vid öppnandet av riksmötet 1987/88 tisdagen den 6 oktober
1987 kl. 14.00**

Musik under samlingen

Fanfar
Kungssången

När rönnen blommar *W. Peterson-Berger*

Kvinnan i den svenska riksdagen

Svenska folkvisor och danser *August Söderman*

TALMANNEN

HANS MAJESTÄT KONUNGEN

Fanfar

STATSMINISTERN

Folklig vals II *Lille Bror Söderlundh*

Dans nr 2 *Erlend von Koch*

Du gamla, du fria

Till en dalkarl *Adolf Wiklund*

MEDVERKANDE

Filharmonins salongsorkester
Dirigent Lars Almgren
Professor Birgitta Odén